

Transparentnost Srbija
Transparency Serbia

Transparentnost Srbija

pregled aktivnosti

oktobar 2022. godine

Bilten broj 10/2022

Sadržaj:

Aktivnosti	2
Pod lupom.....	3
Poziv pacijentima da prijave korupciju	3
Saopštenja.....	4
Loše ocene za vladavinu prava u svetu i u Srbiji	4
Zakon o ministarstvima – obrazloženje bez obrazloženja	4
Inicijative i analize.....	6
Izveštaj Evropske komisije o Srbiji: Gde je taj „napredak“?	6
Izveštaj Kancelarije za javne nabavke pred poslanicima	8
Za uspostavljanje zakonitog stanja u državnoj upravi	9
Mediji	11
Norveška kutija	11

Aktivnosti

U oktobru smo organizovali niz radionica za predstavnike 44 jedinice lokalne samouprave o javnim raspravama, izveštajima sa javnih rasprava i promovisanju izveštaja. Nastavili smo i rad na prikupljanju podataka za ocenjivanje opština i gradova i njihovo rangiranje na osnovu Lokalnog indeksa participacije (LIPA).

Nemanja Nenadić je učestvovao na sastanku više nevladinih organizacija sa ministarskom za evropske poslove i klimatska pitanja u Vladi Nemačke prilikom njene posete Beogradu. Nenadić je govorio o ključnim pitanjima vladavine prava za Srbiju i o nedavno objavljenom izveštaju Evropske komisije.

Predstavnici TS Zlata Đorđević, Nemanja Nenadić i Miloš Đorđević održali su 14. oktobra, sa još desetak predstavnika organizacija članica Radne grupe Nacionalnog konventa za EU za poglavlje 5 - javne nabavke, sastanak sa Jacquelyn Williams-Bridgers, direktorkom novog programa USAID u Srbiji. Tema sastanka bila je petogodišnji projekat USAID čiji je cilj unapređenje javnih nabavki i u okviru koga je predviđena podrška organizacijama civilnog društva da se uključe. Između ostalog, USAID planira podršku civilnom društvu za obuke novinara da prate process javnih nabavki, kao i za projekte identifikacije inovativnih pristupa praćenja i obaveštavanja javnosti o neefikasnostima i nepravilnostima u nabavkama.

Predstavnici ODIHR su promovisali svoj izveštaj o posmatranju kampanje za aprilске izbore 2022, kao i preporuke, kroz niz sastanaka sa predstavnicima državnih organa, civilnog društva i medijima. Na sastanku održanom 6. oktobra programski direktor TS Nemanja Nenadić je ukazao na veoma korisne preporuke ODIHR u oblasti finansiranja stranaka i sprečavanja zloupotrebe javnih resursa, ali i na pojedina pitanja koja nisu obuhvaćena adekvatno ovim izveštajem. On je takođe predočio predstavnicima ODIHR moguće pravce realizacije njihovih preporuka koje je TS već inicirala, predloživši održavanje javnog slušanja u Narodnoj skupštini, koje bi poslužilo kao osnov za blagovremeno planiranje izmena Zakona o finansiranju političkih aktivnosti i Zakona o sprečavanju korupcije.

Antikorupcijsko savetovalište TS (ALAC) radilo je i tokom oktobra. Sve informacije o mogućim slučajevima korupcije građani mogu prijaviti, odnosno dobiti potrebna obaveštenja, na broj 069 1978 158 ili putem mejla ts@transparentnost.org.rs.

U oktobru smo imali 114 objavljenih vesti o našim aktivnostima ili izjava predstavnika TS.

Na sajt TS postavili smo nekoliko [inicijativa i analiza](#), kao i zahteva državnim organima i njihovih odgovora. Među analizama je i ona koja se tiče izveštaja Evropske komisije o Srbiji. Izvod iz analize možete pročitati u poglavlju „Inicijative i analize“, a ceo dokument na sajtu TS, u segmentu „Inicijative i analize“.

Prenosimo izbor tekstova koje smo objavili u prethodnom mesecu:

Pod lupom

Poziv pacijentima da prijave korupciju

23. oktobra 2022.

Jedna [dobra vest](#) u vezi sa borbom protiv korupcije stiže iz Bora. Nova v.d. direktorka Opšte bolnice u Boru dr Ana Golubović Spasojević, pozvala je pacijente da prijave slučajeve mita i korupcije u toj ustanovi. Ona je podsetila da je neophodna prijava krivičnog dela pre nego što ono bude otkriveno, ali i da se krivičnim delom smatra i svako lažno prijavljivanje koruptivnih radnji.

U saopštenju koje je dostavila medijima, ali koje je i sama postavila na oglasnoj tabli bolnice na čijem je čelu nekoliko meseci, ona je nabrojala sve vidove korupcije u zdravstvu, i navela da, ukoliko su pacijenti prilikom korišćenja usluga bolnice uočili etički i profesionalno neprihvatljive postupke u radu, prijave mogu podneti Republičkoj zdravstvenoj inspekciji, Agenciji za borbu protiv korupcije, Zaštitniku prava pacijenata i direktoru Opšte bolnice.

Ovaj potez zasluhuje pohvalu iz nekoliko razloga. Objavljivanje obaveštenja u kojem se navode razni mogući oblici korupcije može da deluje preventivno da do nje ne uopšte ne dođe ili da takvi slučajevi budu prijavljeni.

Jednako je važno to što je ova inicijativa direktorke promovisana i u lokalnom mediju, tako da će za nju saznati i oni korisnici usluga koji ne obrate pažnju na oglasnu tablu.

Najnovije

Zbog sve više primedbi, direktorka borske bolnice pozvala pacijente da prijave korupciju

Posted on 21. oktobra 2022. by Saša Trifunović

Na taj način je poslata poruka i zaposlenima da se korupcija neće tolerisati, ali je ujedno i smanjen pritisak na njih u slučajevima kada sami korisnici usluga bolnice pokušavaju da putem korupcije ostvare neku uslugu na koju nemaju pravo.

Bilo bi dobro kada bi i druge ustanove i institucije u Boru, ali i u drugim gradovima, sledile ovaj primer.

Kada je reč o samom obaveštenju, u njemu je trebalo pomenuti još dve stvari – da se krivična prijava može podneti posebnom odeljenju Višeg javnog tužilaštva (u slučaju Bora, nadležno je VJT u Nišu), i da se na zaposlene u bolnici kao i na pacijente primenjuje Zakona o zaštiti uzbunjivača.

Saopštenja

Loše ocene za vladavinu prava u svetu i u Srbiji

27. oktobra 2022.

Međunarodno istraživanje o vladavini prava za 2022, koje je objavila organizacija [World Justice Project](#) pokazuje da je već petu godinu za redom vladavina prava globalno u padu. Ukupan skor Srbije na ovom rangiranju je nepromenjen (0,49), ali je došlo do pada na listi (83 od 140 zemalja).

U svim oblastima koje se ocenjuju, Srbija u poslednje tri godine beleži pogoršanje stanja ili stagnaciju. Ono je najizraženije u kategoriji „ograničenje vlasti“, gde se ocena spustila sa 0,50 iz 2015. godine, na ovogodišnjih 0,37. Nazadovanje je sistematično i kada je reč o kategoriji otvorenosti i transparentnosti, gde se skor za šest godina spustio sa 0,56 na 0,46. U oblasti „odsustvo korupcije“ ocena se pogoršava treću godinu zaredom i sada je 0,42 - ispod globalnog proseka i ispod proseka regiona.

Kada je reč o pojedinačnim indikatorima, među najslabijima su ocene koje je Srbija dobila za mogućnost da zvaničnici budu kažnjeni za svoje nezakonito postupanje (svega 0,24, i konstantan pad sedam godina za redom), u pogledu zloupotreba funkcije u zakonodavnoj vlasti za privatnu korist (takođe 0,24), nerazumno dugih suđenja u građanskoj materiji (0,22) i neprimerenog uticaja političara na policiju, tužilaštvo i sudove (0,21).

Imajući u vidu nalaze ovog istraživanja, prema oceni Transparentnosti Srbije, zabrinjava činjenica da se u programu nove vlasti borba protiv korupcije nije našla među ključnim prioritetima Vlade koja je juče izabrana. Naime, u [programu Vlade](#), kada je reč o borbi protiv korupcije, navode se samo pojedini statistički podaci (broj hapšenja, optužnica i presuda u poslednje tri godine), a nema reči o planovima, bilo preventivnih ili represivnih mera za budućnost.

Inače, na prvom mestu ovogodišnje liste nalazi se Danska sa 0,9, a na poslednjoj, 140. poziciji je Venecuela sa indeksom 0,26. U odnosu na širi region (istočna Evropa i centralna Azija), Srbija je na devetom mestu od 14 zemalja i iza nje su Belorusija, Kirgizija, Rusija i Turska, a isti indeks ima Albanija, dok je najbolje mesto zauzela Gruzija.

Zakon o ministarstvima – obrazloženje bez obrazloženja

20. oktobra 2022.

Kod ovogodišnjih izmena Zakona o ministarstvima nije izneverena loša tradicija – da se organizacija izvršne vlasti u Srbiji menja bez obrazloženja na koji način će se to odraziti na obavljanje poslova državne uprave. Razumljivo, to podstiče spekulacije da je stvarni razlog tih izmena pre svega kadrovska kombinatorika, odnosno zadovoljenje ambicija koalicionih partnera ili pojedinaca koji su viđeni za ministarske funkcije.

U preporukama koje je Transparentnost Srbija objavljivala posle svakog izbornog ciklusa, naša organizacija je pozivala da se broj i podela nadležnosti između ministarstava utvrđuju isključivo u cilju efikasnosti rada, a ne zadovoljenja potreba stranaka koje daju podršku Vladi.

Mandatarka za sastav nove Vlade još uvek nije predstavila svoj program, pa je nejasno na osnovu čega poslanicima može biti poznato zašto će biti bolje da se poslovi postojeća četiri ministarstva raspodele na novih sedam ministarstava. Iako se u obrazloženju navodi da će ova promena „doprineti jačanju kapaciteta javne administracije u datim oblastima, što bi dalje trebalo da rezultira unapređenjem stanja u tim oblastima“, za takav optimističan zaključak nema nikakvog osnova. U pitanju je puka preraspodela poslova, iza koje će uslediti preraspodela postojećih službenika iz četiri ministarstva u novih sedam, tako da stvarnog jačanja kapaciteta administracije nema. Jedino je izvesno da će po ovom osnovu ubuduće biti tri ministra više nego do sada, te da će se povećati broj državnih sekretara, sekretara ministarstava, šefova kabineta i specijalnih savetnika ministara.

Vladina Kancelarija za informacione tehnologije i elektronsku upravu će dobiti status „posebne organizacije“. Za ovu promenu takođe nije dato nikakvo obrazloženje, kao što ga nije bilo ni kada je pre pet godina posebna organizacija koja se bavila istim poslovima (tada se zvala Direkcija za elektronsku upravu) naprasno postala služba Vlade i time izgubila deo organizacione samostalnosti.

Formiranje posebnog Ministarstva za javna ulaganja (umesto postojeće Vladine Kancelarije koja se bavila tim pitanjima) sporno je zbog toga što odstupa od resornog pristupa koji je primenjen kod svih drugih ministarstava, jer se javna ulaganja mogu odnositi na bilo koju oblast (npr. saobraćaj, zdravstvo, prosveta). Valja primetiti da ovo nije prvi put da se kapitalne investicije i infrastruktura, kao veoma privlačno mesto za promociju političara, izdižu na ministarski nivo. Ministarstva sličnog naziva, mada sa nešto drugačijim nadležnostima postojala su u periodu 2004-2012, kada su te resore vodili Velimir Ilić i Milutin Mrkonjić.

Iz opisa nadležnosti novog ministarstva i obrazloženja ostaje nejasno da li će ubuduće svi kapitalni projekti (npr. i oni iz nadležnosti ministarstva građevinarstva) biti pod ingerencijom novog ministarstva. Takođe zbunjuje to što Ministarstvo finansija zadržava nadležnost da vrši ocenu i praćenje kapitalnih projekata i pored osnivanja posebnog ministarstva za javna ulaganja. Najzad, kao najkrupniji problem ostaje to što odabir i prioritizacija ovih projekata i dalje nisu uređeni zakonom, već samo uredbom Vlade.

Inicijative i analize

Izveštaj Evropske komisije o Srbiji: Gde je taj „napredak“?

15. oktobra 2022.

Udarne poruke koje je lako zloupotrebiti

Koliko god vlasti u Srbiji nisu zadovoljne glavnom porukom novog izveštaja Evropske komisije, on im pruža argumente da se umesto time što nije urađeno u uspostavljanju vladavine prava bave političkim nivoom izveštaja, u smislu – prepoznaje se naš napredak, ali smo [dobili](#) loše ocene zbog neuvođenja sankcija Rusiji.

Jedan od takvih argumenata, koji ovih dana [čujemo](#) od osoba koje u raznim mandatima govore u naše ime, je i ocena EK da je postignut „izvestan napredak“ (kako se obično prevodi „some progress“) kadaje reč o borbi protiv korupcije.

U čemu se sastoji taj napredak? Prvo, u tome što je GRECO marta 2022. zaključio da su izmene Zakonao sprečavanju korupcije otklonile nedostatke i dovoljno ojačale pravni okvir kada je reč o sprečavanju suzbijanju sukoba interesa kod narodnih poslanika, sudija i javnih tužilaca. Druga pozitivna ocena je „blagi porast broja prvostepenih presuda za korupciju na visokom nivou“.

O kolikom „napretku“ je reč najbolje se vidi po tome što su glavne preporuke gotovo identične [prošlogodišnjim](#) (i onim iz [2020](#)): 1) unapređenje rezultata (track record) u pogledu istraga, optužbi i konačnih sudskih presuda u slučajevima visoke korupcije, uključujući i oduzimanje imovine stečene krivičnim delom; 2) ispunjavanje preporuka GRECO-a; 3) izrada, usvajanje i početak primene nove Strategije za borbu protiv korupcije, koju će podržati verodostojan i ostvariv akcioni plan, kao i delotvoran mehanizam koordinacije.

Posle uvodnog dela izveštaja, koji će jedini dospeti do većine medija i građana, nastupa ozbiljna kritika.

Zašto nema praćenja suđenja za korupciju?

Taj deo izveštaja počinje opaskom da Srbija treba da pristupi programu koji [sprovodi](#) OEBS u zemljama zapadnog Balkana i da bi to bio „znak posvećenosti vladavini prava“. I zaista, Srbija je jedina jurisdikcija regiona koja nije prihvatila spoljne posmatračke suđenja za korupciju i organizovani kriminal, a razlozi za to nisu javno saopšteni. Sve i da je bilo nekih pravnih prepreka, teško je poverovati da su u Skoplju, Sarajevu, Tirani, Prištini i Podgorici vlasti našle načina da ih prevaziđu, a da u Beogradu to nije bilo moguće. U odsustvu informacija moglo bi se pomisliti da je razlog za neuključivanje Srbije mali broj takvih suđenja.

Gde je napredak kod gonjenja korupcije?

EK jeste istakla napredak kada je reč o presudama za „visoku“ korupciju. Ali kada se pogledaju podaci, vidi se koliko je ova ocena varljiva. Naime, na osnovu optužnica Tužilaštva za organizovani kriminal u 2021. je bilo prvostepeno osuđeno duplo manje ljudi nego u 2020 (10/22), dok je broj konačnih osudazaista bio duplo veći (19/11).

Zato je logično pomisliti da se u 2022. može ponovo očekivati pad broja konačnih osuda, a da nije reč o nekom dugoročno pozitivnom trendu. Broj optužnica TOK je bio za nijansu veći nego u 2020 (22/19), ali i dalje više nego duplo manji nego u 2017, što se takođe može pročitati iz Izveštaja EK.

TOK je, da podsetimo, nadležan za slučajeve korupcije u koje su umešana lica koja biraju Skupština (na primer ministre), Predsednik (na primer generale u vojsci, generalnog sekretara predsedništva, savetnike), Vlada (na primer pomoćnike ministara, direktore javnih preduzeća) i pravosudni saveti (sudije, tužioce), pa se zato u izveštajima EK presude u predmetima TOK-a izjednačavaju sa slučajevima „korupcije na visokom nivou“, što nije uvek [opravdano](#). Dalje se ređaju podaci za viša javna tužilaštva i sudove koji rade po njihovim optužnicama. Ona su imala zanemarljivo veći broj krivičnih prijava (oko 3%), nešto više optuženih (540/470), a u sličnom omeru je povećan i broj osuda.

Kada se saberu sve konačne osude za korupciju prema ovom izveštaju EK, bilo ih je 406. Da je to malou odnosu na stvarnu rasprostranjenost korupcije, očigledno je na prvi pogled. Kada se posmatra retrospektivno, vidi se još jasnije koliko. Na talasu antikorupcijskih obećanja današnje vlasti, 2013. doneti su Strategija i Akcioni plan za borbu protiv korupcije u kojima je bio postavljen (svakako nedovoljno ambiciozan) cilj da se do 2017. broj osuda za korupciju poveća za 30% u odnosu na polaznu 2012, što bi bilo oko [750 godišnje](#). Deceniju kasnije, nakon [zakonskih reformi](#) i [reorganizacija](#), rezultatje i dalje slabiji od te polazne tačke.

Samo u dva slučaja prošle godine bile su organizovane udarne grupe za istragu koruptivnih krivičnih dela, što je [najavljivano](#) kao jedna od ključnih novina pre uspostavljanja nove organizacije za borbu protiv korupcije iz 2018.

Važna stvar u ovogodišnjem izveštaju je to što Evropska komisija opominje tužilaštva i sudove da je potrebna veća transparentnost njihovog rada, naročito kada je reč o odlukama o odbacivanju krivičnih prijava i o dugotrajnim istragama slučajeva korupcije. Na sličan način moglo je biti pomenuto i to da javnost ostaje bez bitnih informacija u mnogim slučajevima kada se do osude dolazi kroz sporazum o priznanju krivice.

Razni podaci o radu Agencije

Veliki deo izveštaja EK odnosi se na razne aspekte rada Agencije za sprečavanje korupcije, uglavnom kroz prikaz statistika koje nisu komentarisane. Vredi pomenuti konstataciju da je [autentično tumačenje](#) pojma „javni funkcioner“ dovelo do toga da se obustavi 129 postupaka mogućeg sukoba interesa protiv ljudi koji su preko noći i to retroaktivno prestali da budu funkcioneri i tako izbegli eventualne kazne. Neko bi mogao da pomisli da je upravo to bio razlog da narodni poslanik Aleksandar Martinović iznebuha [predloži](#) da se zakon menja ovim „tumačenjem“, umesto kroz izmene i dopune zakona koje bi važile samo u budućnosti. EK je pohvalila Agenciju zato što je podnela više prekršajnih prijava protiv funkcionera zbog nepodnošenja izveštaja o imovini (134), dok je krivičnih prijava u vezi sa tim izveštajima bilo upola manje (7/13).

Osim konstatacije da je Agencija ispitivala i izveštaje o kampanji za aprilске izbore, o tome se dalje ne govori ništa. EK odmah potom podseća da bi Srbija trebalo da primeni sve preporuke ODIHR-a, da „unapredi zakon i kapacitete Agencije za kontrolu korišćenja javnih resursa tokom izborne kampanje“.

Ispada da je problem u zakonu i kapacitetima, ali u stvarnosti očigledno nije (samo) to. Primera radi, postojeći zakonski okvir i kapaciteti Agenciji su bili sasvim dovoljni da „[utvrdi](#)“ kako nema zloupotrebe javnih resursa, ni od strane funkcionera, ni od strane njegove političke [stranke](#), kada se predsednik Republike (baš u tom svojstvu) obratio građanima na početku stranačke brošure „[Uradili smo zajedno](#)“ u kojoj stranka građanima predstavlja razne rezultate trošenja budžetskog novca.

Evropska komisija više pažnje posvećuje Savetu za borbu protiv korupcije od Vlade koja ga je osnovala

„Ostaje ozbiljna bojazan zbog toga što vlast još uvek nije uspostavila konstruktivne odnose“ sa Savetom za borbu protiv korupcije, što se ovo telo ne konsultuje sistematski u vezi sa nacrtima propisa, što Vlada nije uspostavila procedure za konsultacije iako je to bilo predviđeno još 2016. Pominju se i izveštaji koje je Savet podneo (privatizacija „Jaroslava Černog“, Tanjug, lokalna samouprava).

V.d. stanje

Izveštaj EK u vezi sa pitanjima transparentnosti i integriteta u javnoj upravi ukazuje da nema značajnog napretka kada je reč o v.d. stanju kod službenika na položaju. Pritom se navodi da je u maju 2022. udeo v.d. službenika bio 51% i da je nastavljena praksa imenovanja i pored toga što je u julu 2019. istekao zakonski rok da se ona okonča. U stvarnosti je, kao što smo nedavno [pokazali](#), broj službenika na položaju koji nisu postavljeni nakon konkursa veći (u septembru 2022. 59%). EK je propustila da konstatuje daleko teže oblike kršenja Zakona o državnim službenicima od pomenutog – da je oko 30% Vladinih rešenja u poslednje dve godine doneto retroaktivno i da su u tri četvrtine slučajeva vršioци dužnosti postavljeni nezakonito (više puta na tri meseca, iako Zakon dopušta samo jednom). Može se pretpostaviti da je razlog za to okolnost da je izveštaj sačinjen na osnovu statistika dostavljenih od strane Vlade koje, očekivano, ne sadrže napomenu o tome da li su rešenja izvršne vlasti bila zakonita.

Iako pitanje javnih preduzeća ne spada u oblasti u kojima postoje jedinstvena evropska pravila, odlično je što se u ovogodišnjem izveštaju našlo mesta i za njih. EK podseća da sličan problem nezakonitog v.d. stanja postoji i kod javnih preduzeća, koristeći pritom i neke od podataka koje periodično [objavljuje](#) Transparentnost Srbija.

Izveštaj Kancelarije za javne nabavke pred poslanicima

11. oktobra 2022.

Odbor za finansije Narodne skupštine razmatra „Godišnji izveštaj o sprovedenom monitoringu“, koji podnosi Kancelarija za javne nabavke. To je odlična prilika da Odbor razmotri da li su pitanja koja je istakla DRI kao problematična u oblasti javnih nabavki bila u dovoljnoj meri praćena od strane Kancelarije i da formuliše zaključak koji bi obezbedio obuhvatniju kontrolu postupaka javnih nabavki.

U svom [dopisu](#) Odboru od 19. septembra 2022. Transparentnost Srbija je predložila da Odbor, odnosno Narodna skupština, kroz zaključak ukažu Kancelariji za javne nabavke na to na koji način bi monitoring i prikaz podataka o monitoringu trebalo unaprediti, tako da se ostvare veće koristi od ove aktivnosti.

U tom smislu, ukazujemo na nekoliko osnovnih problema:

a) broj postupaka javnih nabavki koji su predmet monitoringa i dalje je veoma mali u odnosu na ukupan broj postupaka nabavki, usled čega postoji realna opasnost da mnoge nepravilnosti ostanu van uvida nadležnih državnih organa;

b) Kancelarija za javne nabavke ne objavljuje izveštaj na svojoj internet prezentaciji, a Narodnoj skupštini ga dostavlja u obliku skeniranog dokumenta koji se ne može pretraživati ni kopirati i

v) nalazi monitoringa se objavljuju samo u godišnjem izveštaju, a ne i odmah nakon što bude sproveden za određeni postupak javne nabavke.

Pored toga, sam Izveštaj o monitoringu ne sadrži preporuke za unapređenje pravnog okvira ili druge mere koje bi mogle da obezbede potpunije poštovanje Zakona o javnim nabavkama.

Usled tih nedostataka Narodna skupština ima na raspolaganju ograničeni obim informacija kada razmatra ovaj izveštaj.

Najzad, imajući u vidu da je od početka primene Zakona o javnim nabavkama prošlo dovoljno vremena da bi se sagledala postignuća i nedostaci, činjenicu da će od 1. januara 2023. biti uspostavljen novi sistem nadzora nad izvršenjem ugovora o javnim nabavkama, kao i pripremu novih planskih dokumenata za borbu protiv korupcije, Transparentnost smatra da bi povodom ovog izveštaja i drugih povezanih pitanja Odbor trebalo da organizuje javno slušanje, na kojem bi pored narodnih poslanika učestvovali predstavnici svih državnih organa koji imaju ulogu u primeni Zakona o javnim nabavkama, kao i predstavnici drugih institucija i organizacija (asocijacije privrednika, udruženja koja prate sprovođenje postupaka javnih nabavki i akademske zajednice).

Za uspostavljanje zakonitog stanja u državnoj upravi

3. oktobra 2022.

U državnoj upravi Republike Srbije trenutno postoji 408 položaja, od kojih je, sedamnaest godina nakon uspostavljanja zakonske obaveze, samo 41% popunjeno sprovođenjem konkursa. Preostala mesta zauzimaju vršioци dužnosti, od kojih je jednoj četvrtini istekao period na koji su postavljeni, [objavila je koalicija PrEUgovor](#). U okviru Akcionog plana za Poglavlje 23 pristupnih pregovora sa Evropskom unijom Vlada Srbije obavezala se da će raspisati i okončati konkurse za sve položaje, ali je rezultat izostao.

Praksa da se ova mesta dele kao partijski plen, iako je to suprotno Zakonu o državnim službenicima iz 2005, neskriveno je nastavljena i posle njegovog donošenja. U nekoliko navrata bili su istekli rokovi koji su postavljeni u izmenama tog zakona (2010, 2014, 2019) kako bi se do kraja sprovedla planirana

profesionalizacija i depolitizacija vrhova državne uprave u Srbiji. Iako su mnogi konkursi sprovedeni, izostala je politička odluka Vlade da na period od pet godina postavi nekog od tri najbolja kandidata. Umesto toga, većinu položaja zauzimaju lako zamenjivi vršioци dužnosti, postavljeni na period od tri meseca. Dok je ranije v.d. stanje bilo pravdano raznim neuverljivim izgovorima, danas se političari više ne libe čak ni toga da javno kažu da je razlog za ovakvo postupanje želja da ove službenike drže pod kontrolom.

Odlazeća (druga) Vlada Ane Brnabić za manje od dve godine rada donela je čak 1258 rešenja o postavljanju vršilaca dužnosti u državnoj upravi, koja se odnose na 290 lica. Od toga je njih 230 između dva i osam puta uzastopno postavljano za vršioce dužnosti na period od tri meseca, iako Zakon dopušta da se to učini samo jednom. Samo po ovom osnovu je najmanje 77% rešenja Vlade o postavljanju vršilaca dužnosti bilo je nelegalno. Zanimljivo je broj slučajeva u kojima je v.d. stanje u državnoj upravi opravdano objektivnim razlozima (npr. zamena zbog dužeg odsustva). Istovremeno, u ovom periodu je samo 106 položaja popunjeno na osnovu konkursa, dok je 61 službenik postavljen nakon konkursa između 2017. i 2020.

U [ovom dokumentu](#) smo predstavili glavne nalaze zatečenog stanja, kao i ključne mere koje treba da sprovede nova Vlada Srbije, drugi državni organi i službe, kao i Evropska komisija u okviru praćenja napretka u ovoj oblasti. Pored prekidanja nezakonite prakse predložene su mere i za oglašavanje ništavosti nezakonitih rešenja donetih u ranijem periodu, kao i mere koje bi obezbedile transparentnost i redovno praćenje ispunjavanja zakonskih obaveza.

Izradu ovog dokumenta finansijski je podržala Evropska unija u okviru projekta „PrEUgovor nadzor politika: izgradnja savezništava za jači uticaj u neizvesnoj budućnosti“. Za stavove iznete u dokumentu odgovorna je jedino koalicija prEUgovor i ne može se ni u kom slučaju smatrati da oni odražavaju stavove Evropske unije.

Mediji

Norveška kutija

Peščanik, Zlatko Minić, 14. oktobra 2022.

Iz naprasno otvorene norveške kutije izleteli su demagogija, zloupotreba i unižavanje institucija, netransparentnost, sumnja na otimačinu, pljačku, korupciju, raznorazna zla na koja smo navikli već decenijama, a koja su postala dominantna politike i javnog diskursa u poslednjih 10 godina. Znae sigurno šta sam nazvao norveškom kutijom – slučaj u vezi sa tajnim ugovorom o angažovanju norveške firme za savetodavne usluge u oblasti energetike.

Mediji su otkrili da je [ekspert](#) za eritrejski pamuk u ime Vlade zaključio ugovor sa norveškom firmom Rystad Energy, koji nosi oznaku strogo poverljivo, a koja bi trebalo da „registruje probleme u energetici i definiše tri moguća puta – brzu tranziciju (snažna ulaganja u novu energiju i novu tehnologiju), sporu tranziciju (veće oslanjanje na postojeću energiju, manja ulaganja u novu), treća faza (korišćenje nove nuklearne tehnologije)“. Vrednost ugovora o savetodavnom angažmanu Norvežana je 1,55 miliona dolara, a obuhvata i „moguće razgovore“ o uplivu privatnog kapitala u Elektroprivredu Srbije (EPS) i transformaciju iz javnog preduzeća u akcionarsko društvo.

Ubrzo smo saznali da resorno Ministarstvo rudarstva i energetike nije konsultovano prilikom sklapanja sporazuma. Konačno, progovorio je Vučić, kroz usta Ane Brnabić, poručivši, poput policajca u krimi filmovima, da nema tu šta da se vidi, da je sve transparentno i čisto, da će se istražiti ko je medijima dao strogo poverljiv dokument, razidite se i vratite na svoje radne zadatke.

Ilustrativno je, međutim, kako je tehnička predsednica Vlade formulisala to što je trebalo da kaže u vezi sa ugovorom sa Norvežanima.

Idemo redom. Od nje smo mogli da čujemo da je stavljanje na uvid medijima tog dokumenta „ozbiljno krivično delo“, da to „nije smelo da se uradi i ne sme da se dešava“.

Ništa novo – jednom dosegnuti nivo netransparentnosti ne sme se narušavati. Vučić, njegovi bliski saradnici i njegovi izvršioi, najčešće okupljeni u labavoj zajednici pod nazivom „Vlada Republike Srbije“, navikli su nas da se sakrivaju kompletni dokumenti ili delovi koji sadrže ključne informacije. Počev od Beograda na vodi, preko već zaboravljenog ugovora o upravljanju Železaron, koncesije za aerodrom, pa svega u vezi sa pandemijom – milijarde evra finansijskih tokova je potpuno sakriveno. Javnost, čiji je to novac, bilo da je došao direktno iz budžeta, ili da je prethodno proveo leto na egzotičnim poreskim (umalo ne napisah turističkim) rajskim ostrvima, zna ono što im saopšte Vučić i vučići. Znači, uglavnom laži i poluistine. A kakve veze ti ogromni poslovi imaju sa angažovanjem privatne konsultantske kuće iz Norveške za savetovanje u oblasti energetike, za skromnih 1,5 miliona dolara, to je nešto čemu ćemo sa vratiti kasnije.

Da se vratimo na izjavu-pretnju. Pričala sam, kaže Brnabić, sa ministrom Aleksandrom Vulinom „da MUP istraži ovu situaciju, da dobijemo epilog i da konačno znamo ko to iz vlade sme da strogo poverljive dokumente deli medijima“.

Krivična dela ispituje tužilac, Ana Brnabić može da podnese krivičnu prijavu, zapravo bi morala to da učini, ona ili generalni sekretarijat Vlade Srbije. No, naravno, ni policijska istraga za potrebe tabloida i birača, ni eventualna stvarna istraga koju bi za potrebe Vučića sproveo deo BIA pod kontrolom Gašića, neće otkriti nešto što Vrhovnom predsedniku i Energetski efikasnoj premijerki nije poznato.

Ova izjava nema veze sa istragom, već je to poruka nerežimskim medijima, najava maltretiranja onih koji su o aranžmanu prvi izvestili, kao i najava toplog tabloidnog zeca za unutrašnje protivnike, u partiji i vladi.

Što se same tajnosti i načina angažovanja konsultantske kuće tiče, ako je to bitno nekome u ovoj devastiranoj državi, bez trunke prava i pravde, evo kako stoje stvari:

Ovaj aranžman, bar po onome što smo saznali iz medija, neka je vrsta nabavke usluga, konsaltinga, tako da je po Zakonu o javnim nabavkama morao da se sprovede neki od postupaka. Ne bi morao da se sprovedi jedino ako je u pitanju međudržavni sporazum. U slučaju da je konkursna dokumentacija napravljena tako da samo Rystad Energy može da ispunji uslove, to jest da su oni jedini koji to rade, morao bi da se sprovede pregovarački postupak bez objavljivanja javnog poziva, nakon kojeg se objavljuje sa kim je zaključen ugovor i po kojoj ceni. Pošto je malo verovatno da su jedini, trebalo je da bude sproveden postupak u kojem bi se, na primer, vrednovala kvalifikacije kandidata, cena, rokovi i slično. Zakon o javnim nabavkama daje mogućnost da se isključi primena postupka nabavke u celini za neke koje su proglašene za tajne, ali je taj izuzetak rezervisan za oblasti odbrane i bezbednosti, oružje i slično, te se ne može rastegnuti na sve ono što bi Vlada odredila da je tajna.

S druge strane, Vlada zaista može da odredi da je tajna nešto drugo što smatra da bi ugrozilo interese Srbije da se sazna za vršenje nabavke (na osnovu Zakona o tajnosti podataka), ali onda dolazi u koliziju sa Zakonom o javnim nabavkama kada treba efektivno to i da naruči odnosno da plati. Konačno, Vlada može da proglasi rezultat svog rada ili neke delove analize kao tajnu, ali ne može proglasiti tajnom činjenicu da je naručila te konsultantske usluge.¹

A šta mi znamo o načinu na koji je izabran isporučilac ove usluge?

Izabrane su „konsultacije sa Norvežanima zato što su jedni od najboljih u svetu, energetski najefikasniji, imaju najotporniji i najodrživiji energetski sistem u ovom trenutku u Evropi“. Ako se „želi razgovor sa najboljima ili sa top dva ili top tri, razgovara se sa Norvežanima“.

U ovoj spretnoj demagoškoj petljici, [privatna firma](#) iz Norveške poistovećena je sa državom Norveškom. Ana Brnabić je otišla i korak dalje: „Ako taj dokument, kako ga je objavio tajkunski medij, implicira korupciju, volela bih da znam da li optužujete nas za korupciju, ili Norvežane. Da li postoji neko ko je više transparentan od Norvežana, ko se bolje i jače bori protiv korupcije od Norvežana. Teško da znam nekog takvog“.

Eto, saznali smo da je kompanija Rystad (možda i Jarand Rystad, osnivač firme, lično) odgovorna i zaslužna za sve uspehe Kraljevine Norveške. Sve je transparentno, razidite se. Ko drugačije kaže – destabilizuje Srbiju.

Princip po kome bi raspitivanje o aranžmanu Tonija Blera u Srbiji značilo da radoznali kritizer dovodi u pitanje engleski parlamentarizam ili bi raspitivanje o izraelskoj firmi angažovanoj za PR i marketing bilo proglašeno za antisemitizam. Da pojednostavimo – to što je Norveška transparentna nema nikakve veze sa aranžmanom Vlade Srbije. Ovde Norveška nije ništa ni radila (ili se bar ne vidi da je radila), već Srbija. Uostalom, i Brnabić kaže da je sve „urađeno u interesu Srbije i da nije kriv ministar finansija Siniša Mali, već da je dokument usvojila Vlada Srbije, a da je njemu dala ovlašćenje da ga potpiše“.

Ovo bi trebalo da bude objašnjenje (čudne) činjenice da se za sporazum o konsaltingu u oblasti energetike ne pita resorno ministarstvo energetike, već ministar za eritrejski pamuk. Baš zbog njegove umešanosti, sa ovlašćenjem Vlade ili bez njega (kao da se Vlada nešto pita), ono zrnce nade sa dna norveške kutije da će biti koristi za Srbiju je mikroskopski sitno. Vučićev konsiljere za specijalne finansijske i ekonomske operacije, na kojoj god funkciji bio, prisutan je kada se razgovara o lukrativnim poslovima – Beograd na vodi, Air Serbia, Aerodrom Nikola Tesla.

Sa pravnog stanovišta, ako je odluku o angažovanju savetnika donela vlada, a resorno ministarstvo nije predložilo donošenje takve odluke, onda bi to moglo da znači da angažovanje nije ni namenjeno rešavanju energetske pitanja već nekih drugih. Na primer, da je reč o prodaji EPS-a, u kojem slučaju bi moglo da bude nadležno Ministarstvo privrede. Odnosno, kako su preneli mediji, o „mogućim razgovorima“ o „uplivu privatnog kapitala“ u EPS.

Narednih dana možemo očekivati utišavanje teme, ali nema sumnje da je spreman i plan B (kako je Vučić kroz izjavu Brnabić zapretio) – medijska ofanziva o braniteljima srpskih energetske interesa koji obezbeđuju gorivo za srpska ognjišta i o izdajnicima koji otkrivaju tajne.

Nadajmo se samo da u naletu istrage izdajica Vulin ne razotkrije ko je počinio slično „ozbiljno krivično delo“ otkrivajući tajne podatke o respiratorima. Sećate se kako je Vrhovni pilot Vučić, onaj što je pretio da će da sedne u avion i lično doveze respiratore koje smo platili a ne daju nam ih iz skladišta, saopštavao neproverljive podatke o broju respiratora, samo nekoliko dana nakon što je objavljeno da postoje dve (još važeće) odluke kojima je sve u vezi sa pandemijom proglašeno tajnom. Neko bi rekao – „šta je dozvoljeno Jupiteru...“, ali ne zaboravite da su u to vreme oči građanima neproverljivim podacima zamazivali i pojedini poslanici naprednjaka. A sad smo došli dotle da se tih mračnih vremena sećamo sa nostalgijom.

